

امام‌شناسی (مهدویت)

جواد محدثی

طرح بحث

از شناخت‌های لازم، مفید، کاربردی و تعیین کننده، «شناخت امام» است. در فرهنگ اسلامی و نگاه شیعی، «امامت»، تداوم خط «رسالت» است و «امام» به عنوان وصی و جانشین «پیامبر»، نقش مدیریت جامعه و هدایت مسلمانان و تربیت نفوس مؤمنان و اجرای احکام قرآن و دفاع از اسلام و تبیین خط راستین مکتب و مقابله با تحریف‌ها و انحراف‌ها و بدعت‌ها را بر عهده دارد.

این که پس از پیامبر، چه کسی باید عهده‌دار «خلافت» باشد و مردم تکلیف دارند از چه کسی و با کدام شاخصه‌ها و اوصاف، فرمان‌برداری کنند، مسئله‌ای مهم و سرنوشت‌ساز است. به همین دلیل شناخت چنین کسی لازم است. از این رو در روایات متعدد بر ضرورت «امام‌شناسی» تأکید شده است. رسول خدا(ص) فرموده است: «**من مات و هو لا يعرف امامه مات میتة جاهلیه**؛^۱ هر کس بمیرد، در حالی که امام خود را نمی‌شناسد، به مرگ جاهلیت مرده است.»

بنابراین شناخت امام به عنوان يك تکلیف حتمی و نجات بخش، لازم است و آنان که امام خود را نشناسند و از امام شایسته و بر حق تبعیت نکنند، به گمراهی خواهند افتاد.

محورهای بحث

بحث از امام‌شناسی که يك موضوع اعتقادی و کلامی است، دامنه‌ای گسترده و ابعادی مختلف دارد. هر چند در این پژوهش، موضوع خاصی از امام‌شناسی عرضه خواهد شد، ولی آگاهی و توجه به ابعاد مختلف آن، مفید است. از محورهای این موضوع می‌توان به نکته‌های زیر اشاره کرد:

- الف) معنای «امام» و «امامت» چیست و با شکل‌های دیگر پیشوایی و حاکمیت چه تفاوتی دارد؟
- ب) جایگاه «امامت» در صیانت از دست‌آوردهای «نبوت» چیست؟
- ج) آیا امامت در اسلام مطرح است یا در ادیان دیگر هم بوده است؟
- د) نقش امام در رهبری جامعه و ایجاد وحدت فکری، مرامی و سیاسی مردم چیست؟
- ه) امام، چه اوصاف و ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟
- و) آیا امامت، مخصوص عصر ائمه(ع) بود، یا اکنون هم تداوم دارد؟
- ز) از چه راه‌هایی می‌توان «امام حق» را شناخت؟
- ح) معتقدان به امامت و غیر معتقدان به آن، از نظر دینی و عملی و فرجام کار، چه تفاوتی دارند؟
- ط) آیا امامت، خاص شیعه است، یا اهل سنت هم به آن معتقدند؟
- ی) رهنمودهای قرآن و سنت درباره امام و امامت چیست؟
- ک) امت با امام، چه رابطه متقابل و چه حقوق متقابلی دارند؟
- ل) امروز «امام‌شناسی» به چه معناست و با «مهدویت» چه ارتباطی دارد؟
- م) فرق «امام» و «نبی» چیست؟

این‌ها و سؤال‌ها و موضوعات متنوعی که در این بحث وجود دارد، زمینه‌های مطالعه و پژوهش بسیاری را فراهم می‌آورد. خوش‌بختانه منابع دینی در این موضوع هم بسیار است و بحث‌های کلامی و اعتقادی در این زمینه، غنی و سرشار است.

آنچه در این پژوهش عرضه می‌شود، نکاتی درباره شناخت «امام عصر» و «موعودشناسی» و مباحث مهدویت است، چرا که این موضوع نیز از شاخه‌های بحث «امام‌شناسی» است و رسالت و تکلیف پیروان خط ولایت و امامت در «عصر غیبت» است.

امام‌شناسی در عصر حاضر

امروز که به نام «عصر غیبت» نامیده می‌شود، از زمان «حضور ائمه» فاصله داریم، ولی تکلیف «شناخت امام» باقی است. در احادیث مربوط به امام‌شناسی، تعبیر «**امام زمانه**» یا «**امامه**» وجود دارد و این می‌رساند که هر کس در هر دوره و زمانی باشد، باید امام زمان خودش را بشناسد و به امامت او باور داشته باشد و به آن گردن نهد و این، افزون بر شناخت کلی امامان و اعتقاد به «خط امامت» است که از ویژگی‌های شیعه است.

از این رو از امام زمان(عج) که امام زنده و معصوم و حجّت خدا در عصر غیبت است، بحث می‌کنیم. این وظیفه، بر دوش ماست، چه آن حضرت و زمانش را درک کنیم و چه عمر ما فرصت ندهد عصر حضور و ظهور را دریابیم.

حضرت امام باقر(ع) فرمود: «**من مات و هو عارف لأمامه، لم یضره تقدّم هذا الأمر او تأخر...**»^۲ هر کس بمیرد در حالی که امام زمان خویش را می‌شناسد، برای او ضرری ندارد که این امر (ظهور امام زمان) جلو بیفتد یا به تأخیر افتد.»

امام موعود و موجود

۱. بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۷۶.

۲. اصول کافی (عربی)، ج ۱، ص ۳۷۱، حدیث ۵.

در همه ادیان، عقیده به ظهور «منجی» در پایان جهان که عدالت گستری و ظلم ستیزی خواهد داشت، به شکل‌های مختلف وجود دارد. در اسلام نیز بر اساس روایات بی‌شمار، پیش‌گویی شده روزی که جهان پر از ظلم و جور شده باشد خداوند متعال، «مهدی» را آشکار می‌سازد و حضرت «قائم» ظهور می‌کند تا در همه عالم، قسط و عدل را برقرار سازد: «... فیما لا الأرض قسطاً و عدلاً كما ملئت ظلماً و جوراً»^۳. برخلاف تصور عده‌ای که آن موعود نجات بخش را یک انسان آرمانی و ذهنی می‌پندارند که روزی در پایان جهان پدید خواهد آمد، براساس معتقدات ما و روایات اسلامی و نقل‌های تاریخی، آن «موعود»، هم اکنون «موجود» است لکن از دیده‌ها پنهان می‌باشد.

مشخصات او کاملاً روشن و زندگی او بی‌ابهام است. او فرزند امام یازدهم، حضرت عسکری (ع) است که در سال ۲۵۵ هجری در سامرا به دنیا آمد. مادرش «نرجس» نام داشت. ولادت او را پنهان داشتند تا از سوی دستگاه‌های جور، آسیبی به وی نرسد. حضرت مهدی (عج) شش ساله بود که پدرش از دنیا رفت. پس از شهادت امام عسکری (ع)، مسئولیت امامت برعهده او قرار گرفت، اما خداوند مقدر کرد که از چشم‌ها پنهان باشد. از آن روز، دوران «غیبت صغری» آغاز شد که تا سال ۳۲۹ هجری ادامه یافت. در این ۶۹ سال، امام زمان از طریق چهار نماینده خاص که به «نواب اربعه» مشهورند، در چهار دوره پیاپی، با شیعیان و پیروان ارتباط داشت. با درگذشت چهارمین نایب (علی بن محمد سیمری) دوران «غیبت کبری» آغاز شد که تاکنون ادامه دارد.

آن حضرت، هم اکنون زنده است و به فرمان خدا در پس پرده غیبت به سر می‌برد و هر گاه که خداوند بخواهد و فرمان دهد، ظهور می‌کند و با تشکیل حکومت واحد جهانی بر پایه عدل، به بی‌سر و سامانی‌ها خاتمه می‌دهد. ما اکنون منتظر آن روزیم. وظیفه انتظار، هم مقدس است و عبادت به شمار می‌رود، هم باید با زمینه‌سازی برای ظهور و فراهم کردن بستر لازم برای حکومت عدل مهدوی، همراه باشد. پیامبر خدا (ص) فرمود: «افضل العبادة انتظار الفرج»: انتظار فرج، بزرگ‌ترین عبادت است.^۴ روشن است که این انتظار، به معنای دست روی دست نهادن و رکود و سکون نیست و انتظار واقعی، همراه با اقدامات اصلاحی و زمینه سازی برای ظهور آن منجی موعود است.

استواری بر این عقیده

درباره امام زمان، مسائل فراوانی وجود دارد که برای ما معتقدان به قدرت برتر الهی و اراده پروردگار که هر چیزی را محقق می‌سازد، هیچ مشکلی نیست. ولی برخی به شبهه و تردید و گاهی به حالت انکار می‌افتند. این که چگونه ممکن است فردی بیش از هزار سال عمر کند، یکی از این‌هاست. این که چگونه زندگی پنهان دارد که کسی بر او دسترسی ندارد و از جای او آگاه نیست، مسئله دیگری است. این که کی ظهور خواهد کرد؟ اکنون کجاست؟ چگونه زندگی می‌کند؟ هنگام ظهور، چگونه بر قدرتهای بزرگ جهان پیروز می‌شود و حکومت واحد جهانی تشکیل می‌دهد؟ سلاح او در مبارزه با سلطه‌های جهانی چیست؟ از چه کسانی در اداره جهان استفاده می‌کند؟ برنامه دولت و حکومتش چیست؟ و... سؤال‌هایی از این نمونه، برای برخی ابهام پیش می‌آورد و بدون تحقیق در این مسئله که مستندات فراوان دارد، به «تردید»، گاهی هم به «انکار» روی می‌آورند و طول کشیدن دوران غیبت را بر نمی‌تابند. این نکته در روایات هم پیش‌گویی شده است. امام صادق (ع) می‌فرماید: «دوران غیبت قائم، آن چنان به درازا خواهد کشید تا حق، در خلوص خود رخ بنماید و ایمان‌های ناخالص از خالص جدا شود»^۵. از امام علی (ع) نیز روایت شده است: «لا یثبت علی ما امامته الا من قوی یقینه و صحّت معرفته»^۶ بر امامت و عقیده به او استوار نمی‌ماند، مگر کسی که یقین او قوی و معرفتش درست باشد.

ثبات عقیده و پایداری بر این ایمان، در سایه افزایش «معرفت» تحقق می‌پذیرد. کسانی هم که دچار تردید و انحراف می‌شوند، به سبب بی‌بصیرتی و ضعف در «امام‌شناسی» است.

ای پرده‌نشین، پرده ز رخ یک سو زن
یک سو همه مرد منتظر، یک سو، زن
هر چند که انکار کنندت، اما
از رونق تو کم نشود یک سوزن^۷

در آینه القاب

لقب‌هایی که امامان معصوم دارند هر کدام بُعدی از شخصیت و فضایل آنان را نشان می‌دهد و از واقعیت خصال و زندگی آنان گرفته شده است. از این رو آشنایی با این القاب و مفاهیم آن‌ها کمک می‌کند تا در «امام‌شناسی» بصیرتر شویم. برخی از القاب آن موعود منتظر چنین است: «حجّت»: او معروف به حجه بن الحسن است. هر یک از امامان بزرگوار از سوی خدا حجّت و برهان به شمار می‌روند و گفتار و رفتار آنان برای ما حجّت است. آن حضرت، حجّت دوازدهم است و معرفت و اطاعت او به عنوان «حجّه‌الله» بر پیروان لازم است. «قائم»: این لقب، برگرفته از جنبه قیام او برای برپایی حکومت جهانی است. احترام منتظران به آن حضرت هنگام شنیدن این لقب، نشانه آن است که وقتی با شنیدن نامش برمی‌خیزند، وقتی بیاید در کنارش قیام می‌کنند و مطیع فرمان اویند. او قیام کننده به عدل است، تا جهانی را به قیام حق طلبانه وادارد.

۳. میزان الحکمة، حدیث ۱۶۳.

۴. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۵.

۵. شیخ صدوق، کمال الدین، ص ۳۵۶.

۶. لطف‌الله صافی گلپایگانی، منتخب الاثر.

۷. شعر از: امیرعلی مصدق.

«بقیه‌الله»: یعنی آن که خدا او را برای هدایت مردم و اصلاح جهان، از دودمان پیامبر باقی گذاشته است. او ذخیره الهی و یادگاری از خط نورانی امامان است.

«صاحب الأمر»: او صاحب فرمان و عهده دار امامت است و امر امامت در اختیار اوست.

«صاحب الزمان»: او صاحب زمان و پیشوای دوران است. هر عصر و زمانی پیشوایی الهی سرپرست مردم است؛ او اکنون چنین منصبی دارد.

تو صاحب زمان و زمینی
ما را فقط تو پشت و پناهی

ای آفتاب نیمه شعبان
این انقلاب را تو نگهبان

«مهدی»: او هدایت شده از سوی خداست، هم هادی است، هم مهدی.

«منصور»: یاری شده، هم یاری خداوند و هم نصرت مؤمنان و منتظران راستین با اوست. او طبق روایات، «منصور به رعب» است و رعبی از او در دل‌های ظالمان و مستکبران می‌افتد که زمینه ساز پیروزی اوست. «این المنصور علی من اعتدی علیه...» در دعای ندبه هم آمده است.

«ولی عصر»: در هر دوره‌ای يك «ولی» از سوی خدا بر مردم ولایت دارد. امام، ولی خدا بر بندگان است. ولی و سرپرست و عهده‌دار امور در این دوران، وجود مبارک اوست.

«وارث»: وعده الهی است که بندگان صالح خدا زمین را به میراث می‌برند. وراثت مستضعفان بر جهان، نوید خدا در کتاب‌های آسمانی است. او وارث دین پیامبر و وارث خط سرخ شهادت و نگهبان میراث توحیدی، راه و مرام و دعوت همه انبیای الهی است.

«ثائر»: انقلابی، قیام کننده (ثوره: انقلاب و نهضت). آن پیشوای انقلابی، خون خواه شهیدان است. هم برانگیخته است، هم برانگیزاننده.

«منتقم»: انتقام گیرنده. او انتقام جبهه مظلوم حق را از بیدادگران خواهد گرفت. در دعای ندبه، جمله «این الطالب بذحول الأنبياء و ابناء الأنبياء، این الطالب بدم المقتول بكریلا» اشاره به این نکته است. در دعای شریف ندبه، اوصاف متعدد و لقب‌های گوناگونی برای آن حضرت آمده، که هر کدام به نکته‌ای از معارف مهدوی درباره امام غایب اشاره می‌کند.

فرقه‌های ساختگی و مدعیان دروغ

از آغاز اسلام تاکنون، پیوسته اشخاص منحرف و گروه‌های باطل سعی در مسخ چهره اصلی مفاهیم و مظاهر دین کرده‌اند و همواره گروهی ساده لوح و جاهل هم در پی آنان به راه افتاده‌اند. این انحراف‌ها در ابعاد مختلف مسائل اعتقادی، از جمله در موضوع امامت و امام عصر(عج) وجود دارد.

آنچه افرادی را به صورت «طعمه» درمی‌آورد، سادگی و ضعف شناخت است. اگر پیروان دین در «امام‌شناسی» بصیر و عمیق باشند، با هر بادی به این سو و آن سو نمی‌روند و از راه راست منحرف نمی‌شوند.

کسانی با ادعاهای دروغ (چه به صورت ارتباط خاص با امام زمان، یا به صورت ادعای امام زمان بودن) فرقه‌هایی انحرافی را پدید آورده‌اند. دشمنان دین هم از این گونه اشخاص و جریان‌ها حمایت کرده‌اند تا در امت محمدی شکاف ایجاد کنند. این گونه مدعیان دروغ باف را «متمهدی» گویند؛ یعنی مدعی مهدی بودن.

فرقه «بهائیت» و «قادیانی‌گری» از این مسلک‌های انحرافی است و هر دو مولود سیاست‌های شوم و تفرقه‌افکنانه انگلیسی‌ها بوده است، اولی در ایران و دومی در آفریقا، جمع زیادی را به انحراف کشیدند. بنیان‌گذار یکی «علی محمد باب» بود و مؤسس دیگری «غلام احمد قادیانی». اینان مدعی می‌شدند که دوران غیبت به سرآمده و ما همان «مهدی» هستیم که ظهور کرده‌ایم. هم اکنون گاهی از این مهدی‌های دروغین، ظهور می‌کنند و فتنه‌انگیزی دارند.

یکی دیگر از این دروغ‌پردازان، «سید احمد هندی» بود که در سال ۱۲۴۳ هجری در هند ادعای مهدویت کرد. شخص دیگری به نام «محمد بن علی سنوسی» در قرن سیزدهم در الجزایر و لیبی چنین ادعایی داشت. «مهدی سودانی» مدعی دروغین دیگری بود که جمعی را هم فریفت و قدرتی به هم زد و هوادارانی داشت و سرانجام در سال ۱۳۰۸ هجری از دنیا رفت.

این گونه حوادث در تاریخ اسلام فراوان پیش آمده که مایه عبرت است و باید به مسلمانان امروز، بصیرت و آگاهی دهد تا هر ادعایی را به راحتی نپذیرند و سوء استفاده‌هایی را که از مذهب و اعتقادات دینی و صفای قلب منتظران می‌شود، جلوگیری کنند. این‌که دولت انگلستان از «علی محمد باب» بنیان‌گذار بهائیت پشتیبانی می‌کند، این‌که حسینعلی بهاء (جانشین او) وقتی تحت فشار قرار می‌گیرد، از حمایت کشور روسیه برخوردار می‌شود. این‌که امروز آمریکا و اسرائیل، از حامیان عمده بهائیت به شمار می‌روند، همه از نشانه‌های وابستگی این گروه‌ها و فرقه‌ها به بیگانگان است.

آیا چنین افراد سرسپرده و فرقه‌های منحرف، می‌توانند «امامت» را عهده‌دار شوند؟ اگر امام‌شناسی ما قوی باشد، فریب شیادان را نخواهیم خورد. حتی در میان مسلمانان و مدعیان علاقه به آن حضرت، کسانی که ادعا می‌کنند با امام زمان(عج) رابطه دارند و پیوسته به محضرش شرفیاب می‌شوند و از او دستور می‌گیرند، دروغ‌گویانی بیش نیستند. منتظران حضرت مهدی(عج) نباید ساده لوح و زودباور باشند و دروغ را چه از بهائیان و چه از مدعیان تشیع بپذیرند.

بعضی‌ها برای آمدن آن امام موعود، وقت تعیین می‌کنند. باور این حرف‌ها هم از ساده‌لوحی است. در روایات متعدد آمده است که «کذب الوقاتون؛ تعیین کنندگان وقت، دروغ می‌گویند».

امام صادق(ع) فرمود: «من وقت لك من الناس شيئاً فلا تهابن أن تكذبه، فلسنا نوقت لأحدٍ وقتاً؛^۸ هر کس از مردم برای تو وقتی (برای زمان ظهور حضرت حجّت) تعیین کرد، بدون ترس و وا همه آن را دروغ بدان و قبول نکن، ما هرگز برای احدی وقتی تعیین نکرده‌ایم.»

مباحث مربوط به مهدویت و شناخت امام عصر(ع) بسیار گسترده است. در این نوشته، گوشه‌ای از آن مباحث، آن هم به صورت فشرده مطرح شد تا راهی برای پژوهش علاقه‌مندان به این موضوع گشوده شود. امید است که با ظهور آن حجّت غایب از نظر، چهره تابناک اسلام بر همه گیتی فروغ افشانی کند و مردم طعم شیرین زندگی را در سایه «حکومت مهدوی» و دولت کریمه آن امام بچشند.

جهان به حسرت دیدار، می‌زند پر و بال
تو خود، شکفتن خود را ز حق تمنا کن
بیا بیا که بشر جز در آرزوی تو نیست
در این چمن، گل سرخی به رنگ و بوی تو نیست

محور های پژوهش:

لطفاً فقط یکی از محورهای زیر را انتخاب کرده و درباره آن مقاله بنویسید.

۱. برتری نظام «امامت» بر روش‌های حکومتی دیگر چیست؟
۲. اوصاف، ویژگی‌ها و خصایص امام، در روایات چگونه بیان شده است؟
۳. راه‌های شناخت «امام حق» از «پیشوای باطل» چیست؟
۴. نقش «امام‌شناسی» را در مصون ماندن از انحراف بیان کنید؟
۵. وجود امام زمان(عج) را برای دنیای امروز چگونه اثبات کنیم؟
۶. چرا مدعیان دروغین مهدویت، رو به فزونی‌اند؟
۷. ویژگی‌های جامعه ایده‌آل در عصر امام زمان(عج) چیست؟

منابع پژوهش:

۱. شهید مطهری، امامت و رهبری؛ قیام و انقلاب مهدی (عج).
۲. علامه حسینی طهرانی، امام‌شناسی.
۳. محمدرضا حکیمی، خورشید مغرب.
۴. علامه عسکری، نقش ائمه در احیای دین.
۵. علی کورانی، عصر ظهور.
۶. نجم الدین طبری، چشم‌اندازی به حکومت مهدی.
۷. کامل سلیمان، روزگار رهایی.
۸. محمدتقی مصباح‌یزدی، راهنماشناسی؛ آموزش عقاید.
۹. سیدمحمد تیجانی، آنگاه هدایت شدم.
۱۰. ابراهیم امینی، بررسی مسائل کلی امامت.
۱۱. علی دوانی، مهدی موعود.
۱۲. فصلنامه انتظار، ماهنامه موعود.
۱۳. جمعی از نویسندگان، چشم به راه مهدی(عج).
۱۴. مجتبی تونه‌ای، موعود نامه.
۱۵. جواد محدثی، صبح امید.
۱۶. اصول کافی، (جلد اول، کتاب الحجّه).
۱۷. محمد محمدی‌ری‌شهری، میزان الحکمه، (احادیث واژه امامت).
۱۸. علامه مجلسی، بحارالانوار، (جلدهای ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۵۰، ۵۱ و ۵۲).

* * *

لطفاً قبل از تدوین مقاله، نکته‌های زیر را به دقت مطالعه فرمایید.

۱. برای علاقه‌مندان به تحقیق و مقاله‌نویسی، دو موضوع پژوهش در نظر گرفته شده است که می‌توانید با توجه به استعداد، فرصت و توان علمی خویش، یکی از آن‌ها را به اختیار انتخاب کرده و مقاله خود را بنویسید.
۲. تهیه و ارسال منابع معرفی شده، در توان ما نیست. شما می‌توانید با مراجعه به کتابخانه‌ها، دوستان و...، منابع مذکور و یا کتاب‌های مناسب دیگر را تهیه کنید.
۳. لطفاً مقاله‌های خود را با خط خوانا و حتماً بر روی یک طرف کاغذ بنویسید.
۴. برای سهولت در ارزیابی مقاله، پاورقی‌های هر صفحه را در پایین همان صفحه یادداشت نمایید.
۵. در صورتی که نوشته ارسالی صرفاً رونویسی از منابع باشد، امتیازی نخواهد داشت.
۶. مقاله‌هایی که خارج از موضوعات پیشنهادی مجله باشد، در مسابقه شرکت داده نمی‌شود.
۷. مطالب اقتباس شده از دیگران را حتماً با مشخصات کامل بیاورید، در غیر این صورت از امتیاز مقاله کاسته خواهد شد.

مراحل و نحوه تدوین پژوهش:

۱. ابتدا منابع معرفی شده یا منابع دیگر را مطالعه کرده و مطالب مورد نیاز را در برگه‌های جداگانه‌ای یادداشت کنید (فیش‌برداری).
۲. آن‌گاه یادداشت‌ها را با توجه به اصول نگارش مقاله، رده‌بندی و تنظیم نمایید.

امتیاز معیار	معیارهای ارزیابی پژوهش
--------------	------------------------

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۳. سپس مطالب آماده شده را تکمیل کنید. تجزیه و تحلیل، استدلال، نقد و پرورش مطالب در این قسمت انجام می‌شود.
۴. پس از تکمیل مطالب، آن‌ها را به صورت یک نوشته منسجم درآورید. دقت کنید هر بحثی باید در جای‌گاه مخصوص خود قرار گیرد.
۵. نوشته تنظیم شده را چندین بار مطالعه کرده و خطاهای نگارشی احتمالی را برطرف و سپس آن را پاک‌نویس کنید.

۱/۵	عنوان‌بندی دقیق مقاله و رعایت ترتیب منطقی آن‌ها (تقدم و تأخر)	محتوایی
۰/۵	حُسن مطلع (شروع خوب و به‌جا در بحث)	
۱	تمرکز در موضوع بحث و منحرف نشدن از آن	
۱	مطابق با واقع بودن مطالب و دقت در ارائه صحیح آن‌ها	
۱	تجزیه و تحلیل مطالب و پرورش آن‌ها	
۱	بیان مطالب به صورت علمی و مستدل	
۱	رعایت امانت در نقل قول‌ها و مطالب دیگران	
۱	حُسن ختام (نتیجه‌گیری کلی از مطالب ارائه شده)	
۱	انتخاب شیوه نگارش متناسب با موضوع مقاله و یکدستی آن	نگارشی
۰/۵	ساده و روان‌نویسی و پرهیز از عبارتهای زاید و سنگین	
۱	رعایت عفت قلم و ادب اسلامی	
۰/۵	رعایت توازن و تعادل مطالب در محورهای مختلف مقاله	
۰/۵	بهره‌گیری از داستان، شعر و مثال برای تفهیم بهتر مطالب	
۰/۵	استفاده به‌جا از آیات و روایات و صحیح نوشتن آن‌ها	
۲	استفاده از تراوشات قلمی و معلومات شخصی در تدوین مقاله	
۱	استفاده از منابع معتبر و محکم برای غنای مقاله	فنی و صوری
۱	رعایت اصول نگارش در مقاله (املائی کلمات، جدا و پیوسته‌نویسی، علائم سجاوندی و...)	
۱	زیبایی و خوانایی قلم	
۱	نوشتن در یک طرف کاغذ و رعایت حاشیه‌ها و فاصله‌ها	
۱	آوردن آدرس دقیق منابع استفاده شده در پاورقی	
۱	در حد یک مقاله بودن (حداقل پنج صفحه A4)	
۲۰	جمع کل امتیازات	